

سلسلهٔ من یرد الله به خیراً یفقهه فی الدین (۱۴)
خداوند به هر کس ا را ده خیر داشته باشد او را در دین آگاهی میدهد.

دلایل توحید

۵۰ سؤال و جواب در یگانه پرستی

تألیف:

الإمام محمد بن عبدالوهاب رحمه الله

ترجمه

اسحاق بن عبدالله دبیری العوضی

چاپ اول ۱۴۲۳ هـ . ق
۱۳۸۱ هـ . ش

دلایل التوحید (یگانہ پرستی)

۲

نام کتاب: دلایل یگانہ پرستی
تألیف: الإمام محمد بن عبدالوهاب.
ترجمہ: اسحاق بن عبداللہ دیری.
ناشر: مترجم
شمارگان: ۱۰۰۰۰ نسخہ
نوبت چاپ: اول - ۱۴۲۳ھ - ق .
چاپ: چاپخانہ طیبہ - عربستان سعودی - ریاض
حقوق الطبع محفوظہ
حق چاپ محفوظ است

بسم الله الرحمن الرحيم
مقدمه مترجم

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ
بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهِ وَأَنْفُسَنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مِنْ يَهْدِهِ اللَّهُ
فَلَا مِضْلَ لَهُ وَمَنْ يَضِلْ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا
اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَمَنْ تَبِعَهُمْ
بِحَسَنٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ أَمَّا بَعْدُ:

این کتاب که دلایل یگانگی خداوند نام دارد، یکتا
پرستی را بطور سؤال و جواب نوشته شده تا خوانندگان
عزیز بتوانند بهتر و آسانتر آنرا درک کنند.
و از کتاب (الدرر السنیه فی الأجوبة النجدیه) گرفته
شده است.

امید است نوانسته باشیم با این ترجمه خدمتی به

دلایل التوحید (یگانہ پرستی)

۴

اسلام مبین کرده باشیم.

و مسلمانان فارسی زبان بتوانند عقیدي شان را بهتر و

واضح تر درك کنند.

ابو عبدالله

اسحاق بن عبدالله بن محمد دبیری

ریاض محرم الحرام ۱۴۲۱ هـ. ق

دلایل التوحید (یگانه پرستی)

۵

س ۱ - اصول سه گانه که دانستن آن بر انسان واجب است چیست؟

ج - شناخت بنده، خدا، دین و پیامبر خود محمد ﷺ را.

س ۲ - معبود و پروردگار تو کیست؟

ج - پروردگار من کسی است که من و تمامی مخلوقات را با نعمت های خود آفریده است. اوست پروردگار من، و به جز او هیچ معبودی برای من نیست.

خداوند می فرماید: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾
[فاتحه ۲]. [ستایش خدایی راست که پروردگار جهانیان است].

و هر چیز غیر از خداوند، جهان است و من یکی از آن جهانیان هستم.

س ۳ - رب یعنی چه؟

ج - رب یعنی مالک، متصرف در همه چیز. و اوست که سزاوار عبادت و پرستش است.

س ۴ - چگونه خدای خود را می شناسی؟

ج - با نشانه ها و دلایل و مخلوقاتش او را می شناسم، شب و روز و آفتاب و ماه و ستارگان همه از نشانه های اوست، و آسمان و زمین و آن چه بین آنها و در آنهاست، از آفریده های خداست؛ چنان که می فرماید: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ [فصلت ۳۷].

[از جمله آیات و نشانه های الهی، خلقت شب و روز و خورشید و ماه است، برای خورشید و هم برای ماه سجده نکنید، و برای خدایی سجده برید که آنها را آفریده است، اگر تنها او را می پرستید].

و می فرماید: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي
اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ
مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ
الْعَالَمِينَ﴾ [الأعراف ۵۴].

[همانا پروردگار شما خداوندی است که
آسمانها و زمین را در شش روز آفرید، سپس بر
عرش مستوی شد، پشت سر هم و بدون انقطاع شب
را روز، و روز را شب می‌کند. آفتاب و ماه و
ستارگان از فرمان و دستورات او پیروی می‌کنند
همه مخلوقات و تصرف در آن، فقط از آن اوست،
الله پروردگار عالمیان چه قدر بلندمرتبه و والا مقام
است].

س ۵- دین تو چیست؟

ج - دین من اسلام است و اسلام یعنی: تسلیم

خدای یکتا شدن، به طاعات و اوامر و نواهی او
گرددن نهادن، و از او فرمانبرداری کردن.

خداوند می فرماید: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ
الْإِسْلَامُ﴾. [آل عمران ۱۹].

[محققاً دین پذیرفته نزد خدا، دین اسلام است].
و خداوند متعال می فرماید: ﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ
الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ
الْخَاسِرِينَ﴾. [آل عمران ۸۵].

[کسی که غیر اسلام دینی دیگر بخواهد، هرگز
از او پذیرفته نمی شود و او در آخرت از زیانکاران
است].

و می فرماید: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ
عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾. [مائدة ۳].

[امروز دینتان را برای شما کامل کردم، و نعمت
خویش بر شما تمام نمودم، و اسلام را (به عنوان)

دین برای شما پسندیدم].

س ۶- دین اسلام بر چه چیزی بنا نهاده شده است؟

ج - اسلام بر پنج رکن بنا شده است که عبارتند از:

۱ - گواهی دادن به این که معبود و خدایی به حق، جز خدای یکتا نیست، و گواهی بر این که محمد ﷺ بنده و فرستاده خداست.

۲ - نماز را با ارکان و واجبات و سنت های آن بر پا کردن.

۳ - زکات مال را دادن.

۴ - ماه مبارک رمضان را روزه گرفتن.

۵ - فریضه حج را ادا نمودن، در صورتی که استطاعت و قدرت آن را داشته باشیم.

س ۷- ایمان چیست؟

ج - گرویدن و اعتقاد داشتن به خدا، و فرشتگان خدا، و کتاب های خدا، و پیامبران خدا، و روز آخرت، و به قضا و قدر خیر و شر آن. خداوند می فرماید: ﴿أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهِ﴾. [بقره ۲۸۵].

[پیامبر بر آن چه خدا بر او نازل فرمود، ایمان آورد، و مؤمنان نیز همه به خدای یکتا و فرشتگان خدا و کتاب های خدا و پیامبران خدا ایمان آوردند].

س ۸- احسان و نیکی چیست؟

ج - خدا را چنان پرستش کنی که گویی او را می بینی، و اگر تو او را نمی بینی، یقین بدان که او تو را می بیند.

خداوند می فرماید: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا

وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾. [نحل ۱۲۸].

[بی‌گمان خداوند با پرهیزگاران و نیکوکاران است].

س ۹- نبی و پیامبر تو کیست؟

ج - پیامبر من محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم است، و از قبیله قریش، و قبیله قریش از کنانه و کنانه از عرب هاست، و اعراب از ذُرَّیَّات و نوادگان حضرت اسماعیل علیه السلام می‌باشند، و اسماعیل علیه السلام از فرزندان ابراهیم، و ابراهیم علیه السلام از نوادگان پیامبر نوح علیهم الصلاه والسلام است.

س ۱۰- [محمد] با چه سوره ای مژده داده شده، و

با چه سوره ای فرستاده شده است؟

ج - با سوره ﴿اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾ مژده داده شده، و با سوره ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ﴾ فرستاده شده است.

س ۱۱- معجزه رسول الله ﷺ چیست؟

ج - قرآن مجید بزرگ ترین معجزه ای است که تمام آفریده های خدا با وجود زبان فصیح و روان و زیرکی و استادی و دشمنی شدید بر قرآن و پیروانش، نتوانستند یک سوره مانند سوره های آن بیاورند.

خداوند می فرماید: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾. [بقره ۲۳].

[و اگر از آنچه که بر بنده خود نازل کرده ایم، در شک اید، اگر راستگویید یک سوره مانند آن بیاورید و گواهانتان را - در برابر خدا - (به یاری) بخوانید].

و می فرماید: ﴿قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ

بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا». [إسراء ۸۸].

[بگو: اگر انس و جن گرد آیند بر آنکه مانند این قرآن آورند، هرگز نمی‌توانند مانندش آورند، و اگر چه برخی از آنان یاور برخی (دیگر) باشند].
س ۱۲- دلیل بر این که او رسول و فرستاده خداست، چیست؟

ج - خداوند می‌فرماید: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ﴾. [آل عمران ۱۴۴].

[و محمد جز رسول (خدا) نیست (که) به راستی پیش از او رسولانی بوده‌اند. آیا اگر بمیرد یا کشته شود، از آیین خود برمی‌گردید؟ و هر کس از آیین خود برگردد، (در حقیقت) هیچ زیانی به خداوند نمی‌رساند و خداوند به شکر گزاران پاداش

خواهد داد].

و خداوند متعال می‌فرماید: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءَ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا
سُجَّدًا﴾. [فتح ۲۹].

[محمد رسول خداست، و کسانی که با اویند بر
کافران سخت گیر و در میان خود مهربانند. آنان را
در حال رکوع و سجده می‌بینی].

س ۱۳- دلیل نبوت و پیامبری محمد ﷺ چیست؟
ج - خداوند جل جلاله می‌فرماید: ﴿مَا كَانَ
مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ
النَّبِيِّينَ﴾. [احزاب ۴۰].

[محمد پدر هیچ یک از مردان شما نیست، بلکه
رسول خدا و خاتم انبیاست].

این آیه ها دلالت می‌کند که او پیامبر و خاتم
انبیاست.

س ۱۴- چرا خداوند محمد ﷺ را فرستاد؟
 ج - برای [دعوت به] پرستش خدای یکتایی که هیچ شریکی ندارد، و این که برای او شریک قرار نداد، و برای این که مردم را از عبادت و پرستش آفریدگان، از فرشتگان و انبیا و صالحان و سنگ و درخت نهی کند. خداوند می‌فرماید: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾. [انبیاء ۲۵].

[و هیچ رسولی را پیش از تو نفرستادیم مگر آنکه به او وحی می‌کردیم که معبود (حقی) جز من نیست، پس مرا پرستید].
 و می‌فرماید: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا﴾. [نحل ۳۶].

[و بر هر امت پیامبری فرستادیم تا خدا را عبادت کنند و از طاغوت بپرهیزند].

و خداوند جل جلاله می‌فرماید: ﴿وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ﴾. [زخرف ۴۵].

[ای رسول!] از پیامبرانی که پیش از تو فرستادیم پرس که، آیا ما جز خدای یکتای مهربان، خدایان دیگری را هم معبود مردم قرار دادیم؟
و خداوند سبحانه می‌فرماید: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُون﴾. [ذاریات ۵۶].

[ما جن و انس را نیافریدیم مگر برای این که مرا به یکتایی پرستش کنند].

از آن چه گذشت متوجه می‌شویم که خداوند جهانیان را نیافریده مگر برای عبادت کردن و یگانه دانستن او. و پیامبران را فرستاده تا بندگان را به عبادت خدای یگانه امر کنند.

س ۱۵- فرق بین توحید ربوبیت و توحید الوهیت

چیست؟

ج - توحید ربوبیت: توحید خداوند در افعال و اعمال اوست، مانند آفرینش، رزق و روزی دادن، می‌راندن، زنده کردن، باران فرستادن، رویاندن گیاهان، و تدبیر کار همه خلایق را کردن.

توحید الوهیت: توحید خداوند که افعال و اعمال بندگان را بیان می‌کند؛ مانند: دعا، ترس و امید، آرزو و توکل، توبه و پشیمانی، میل و بیم، نذر و قربانی، طلب کمک، و غیر از این عبادت‌ها.

س ۱۶- انواع عبادتها - که فقط و فقط مخصوص

خداست - کدامند؟

ج - دعا و یاری خواستن، فریادرسی، قربانی و نذر، ترس و وحشت و آن چه بنده از کمک و یاری بر آن عاجز است، امید و آرزو و توکل و بازگشت و توبه، دوست داشتن، ترس و بیم، یگانه دانستن،

رکوع و سجود، خشوع و فروتنی، ذلت و خواری. و تعظیم که ویژگی خاص خداست. س ۱۷- بزرگترین چیزی که خدا به آن امر فرموده، و بزرگ ترین چیزی که از آن نهی کرده چیست؟

ج - بزرگ ترین فرمان های خدا یکتا پرستی است، و بزرگ ترین نواهی او شرک است ؛ یعنی برای خداوند شریک قایل شدن، یا عبادت های خود را برای کسی دیگر انجام دادن. بنابراین هر کس چیزی از عبادت هایش را برای غیر خدا انجام دهد، آن فرد یا چیز را معبود خود دانسته و برای خداوند شریک قرار داده است. س ۱۸- مسایلی که آموختن و عمل کردن به آن لازم است، کدامند؟

ج - الف - خداوند ما را آفریده و به ما روزی

داده، و ما را نادیده نگرفته است، بلکه به سوی ما پیامبری فرستاده است، پس هر کس از او اطاعت کند به بهشت وارد می‌شود، و هر کس از او نافرمانی کند به دوزخ خواهد رفت.

ب - خداوند به هیچ وجه راضی نمی‌شود تا با او در عبادت شریک قائل شویم، نه فرشته ای مقرب و نه پیامبری فرستاده شده.

ج - هر کس از رسول اکرم ﷺ اطاعت کند و خداوند را یگانه بداند، به هیچ وجه جایز نیست از کسانی که دشمن خدا و رسولند پشتیبانی کند حتی اگر نزدیک ترین فرد به او باشد.

س ۱۹- الله یعنی چه؟

ج - یعنی صاحب صفت و مقام خداوندی و پرستش.

س ۲۰- چرا خداوند تو را آفریده است؟

- ج - مرا برای عبادت و پرستش خود آفرید.
س ۲۱- عبادت او چگونه است؟
ج - یگانه دانستن و اطاعت از او، عبادت اوست.
س ۲۲- دلیل بر عبادت او چیست؟
ج - خداوند سبحانه و تعالی می‌فرماید: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾. [ذاریات ۵۶].
[ما جن و انس را نیافریدیم مگر این که مرا به یگانگی پرستند].
س ۲۳- اولین چیزی که خداوند بر ما فرض نمود چیست؟
ج - کفر به طاغوت (هر معبودی جز خدا) و ایمان به خدا؛ چنان که می‌فرماید: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾. [بقره ۲۵۶].

[در دین اجباری (روا) نیست، به راستی راهیابی از گمراهی آشکار شده است. پس هر کس که به طاغوت کفر ورزد و به خدا ایمان آورد، (بداند) که به دستاویزی (بس) محکم چنگ زده است (که) آن گسستی ندارد، و خداوند شنوای داناست].

س ۲۴- عروة الوثقی یعنی چه؟

ج - عروة الوثقی، (لا إله إلا الله) است. (لا إله) نفی و (إلا الله) اثبات است.

س ۲۵- نفی و اثبات [در این جا] چیست؟

ج - نفی، عدم عبادت و پرستش همه خدایان، و اثبات، عبادت خدای یگانه ای که هیچ شریکی ندارد.

س ۲۶- دلیل بر این قول چیست؟

ج - خداوند می فرماید: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ

وَقَوْمِهِ إِنِّي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ﴾. [زخرف ۲۶].

[ای رسول ما! به یاد آور هنگامی که ابراهیم با پدر و قوم خویش گفت: ای بت پرستان! من از خدایان شما سخت بیزارم و از آن براءت می‌جویم].

این دلیل نفی است.

و﴿إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي﴾. [زخرف ۲۷].

[مگر آن خدایی را که مرا آفرید].

دلیل بر اثبات است.

س ۲۷- طاغوتها چه کسانی و بر چند نوع هستند؟

ج - طاغوت ها بسیارند و انواع آن پنج است:

۱ - ابلیس - که لعنت خدا بر او باد - .

۲ - کسی که به غیر از خدا عبادت و پرستش

شود و او به آن عبادت راضی باشد.

۳ - کسیکه مردم را به عبادت خود دعوت کند.

۴ - کسی که ادعای علم غیب کند.

۵ - کسی که به غیر اسلام حکم و قضاوت کند.
س ۲۸ - بهترین اعمال پس از شهادتین کدام
است؟

ج - بهترین اعمال و کردار پس از شهادتین
نماز پنج گانه است که شرایط و احکام و واجباتی
دارد، و بزرگ ترین شرط های آن: اسلام، عقل،
تمیز و تشخیص دادن، با طهارت بودن، پاک بودن
از نجاست و پلیدی، پوشاندن عورت، رو به قبله
کردن، داخل شدن وقت نماز، نیت و قصد نمودن.

و ارکان نماز چهارده چیز است:

- ۱ - ایستادن به نماز در حال قدرت و استطاعت.
- ۲ - تکبیره الاحرام در شروع نماز.
- ۳ - خواندن سوره حمد (الفاتحه).
- ۴ - رفتن به رکوع.

- ۵ - اعتدال و طمأنینه بعد از رکوع؛ یعنی پس از بلند شدن از رکوع آرام گرفتن.
- ۶ - سجده کردن بر اعضای هفت گانه، سجود بر پیشانی با بینی، و دو کف دست، و دو زانو، و اطراف انگشتان دو پا در حالی که بر زمین چسبانیده است.
- ۷ - اعتدال و طمأنینه؛ یعنی آرام گرفتن در هنگام سجده.
- ۸ - نشستن بین دو سجده.
- ۹ - طمأنینه و آرام گرفتن در همه آن چه یاد شد.
- ۱۰ - ترتیب در ارکان نماز.
- ۱۱ - تحیات و تشهد آخر.
- ۱۲ - نشستن به آن تحیات.
- ۱۳ - درود فرستادن بر رسول الله ﷺ.
- ۱۴ - سلام دادن از دو سو (چپ و راست).

و واجبات نماز هشت چیز است:

- ۱ - گفتن تمامی تکبیرات غیر از تکبیره الإحرام.
  - ۲ - گفتن سبحان ربی العظیم در رکوع.
  - ۳ - گفتن سمع الله لمن حمده برای امام و کسی که تنهایی نماز می‌خواند.
  - ۴ - گفتن ربنا ولك الحمد برای امام و همه نماز گزاران (چه جماعت و چه به تنهایی).
  - ۵ - گفتن سبحان ربی الأعلی در سجود.
  - ۶ - گفتن رب اغفر لی در بین دو سجده.
  - ۷ - تحیات اول.
  - ۸ - نشستن برای آن.
- و بقیه موارد، سنت های گرفته شده از گفتار یا کردار پیامبر اسلام است.
- س ۲۹- آیا خداوند مخلوقات را پس از مردن برمی‌انگیزد و آن ها را بر نیکی و بدی مجازات

می‌نماید، کسی که از او اطاعت کرده به بهشت،
و کفر ورزندگان و شرک آورندگان را به دوزخ
وارد کند؟

ج - بلی. و دلیل آن این آیه است:
﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ بِمَا
كَفَرُوا وَلَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ ثَمَرًا خَيْرًا مِمَّا كَفَرُوا
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [نعا، ۷].

[کافران گمان کردند که هرگز پس از مرگ
برانگیخته نمی‌شوند. ای رسول ما! به آنها بگو به
خدای من سوگند که برانگیخته می‌شوید و سپس به
نتیجه اعمال و کردار خود آگاه می‌گردید و این بر
خدا بسیار آسان است].

و همچنین: ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا
نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾ [طه ۵۵].

[ما شما را از خاک آفریدیم و [دو باره] به خاک

باز می‌گردانیم، و بار دیگر روز قیامت شما را از خاک بیرون می‌آوریم.]

و در قرآن دلایل بسیاری است که نمی‌توان آن را شمرد.

س ۳۰ - حکم ذبح و قربانی برای غیر از خدا در آیه ذیل چیست؟

این شخص کافر و مرتد از دین است و [حیوان] قربانی شده او حرام است؛ زیرا دو چیز مانع آن می‌شود:

اول این که: قربانی مرتد است، و قربانی مرتد به اجماع علما حرام است.

دوم این که: برای غیر خدا ذبح و قربانی شده، و چنین قربانی را خداوند حرام فرموده است؛ چنان که می‌فرماید: ﴿قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ

لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ﴿۱۴۵﴾.
[انعام ۱۴۵].

[بگو: در آنچه که به من وحی شده است (چیز) حرامی را برخوردارند ای که آن را بخورد، نمی‌یابم. مگر آنکه مردار یا خون ریخته شده یا گوشت خوک باشد. بی‌گمان آن حرام است. و یا حیوانی که بدون ذکر نام خدا (از روی فسق) ذبح شده باشد].

س ۳۱ - انواع شرک کدامند؟

ج: انواع شرک عبارتند از:

۱ - طلب کردن و خواستن نیازها و حاجت‌ها از

مُردگان.

۲ - کمک خواستن از مُردگان. و این اصل

شرک جهانیان است؛ زیرا عمل و کردار مُرده قطع

شده و به پایان رسیده است و نمی‌تواند سود و

زیانی به خود یا دیگری برساند. پس چگونه که کسی از او یاری جُسته تا برای او نزد خدا شفاعت بطلبد، [هیچ انسان عاقلی این کار را نمی‌کند] مگر کسی که از ناتوانی همه مُردگان در انجام هر عملی آگاه نباشد و از خدا و قدرت خدا در انجام هر کاری غافل شود؛ زیرا هیچ کس نزد خداوند شفاعت نمی‌کند مگر به اجازه او. و خداوند سؤال و روی آوردن به غیر او را دلیلی به عنوان اجازه شفاعت به او ندانسته است، بلکه سبب اجازه او به شخص، کمال توحید و یکتاپرستی آن فرد است و آن فرد دلیل و برهانی برای بازداشتن و منع اجازه شرک به خداست.

و شرک به دو نوع تقسیم می‌شود: شرکی که انسان را از اسلام و ملت اسلام خارج می‌کند، که آن شرک اکبر است، و شرکی که انسان را از اسلام

خارج نمی‌کند، و آن شرک اصغر است؛ مانند ریا.
س ۳۲ - نفاق بر چند نوع تقسیم می‌شود و معنای
آن چیست؟

ج - نفاق بر دو نوع تقسیم می‌شود: نفاق اعتقادی
و نفاق عملی.

نفاق اعتقادی در بسیاری از جاهای قرآن ذکر
شده است - که موجب جاودانگی در پایین ترین
نقطه دوزخ خواهد بود - . و نفاق عملی در حدیث
ذیل ذکر شده است: «أربع من كنَّ فيه كان منافقاً
خالصاً، ومن كانت فيه خصلة منهن، كانت فيه خصلة
من النفاق حتى يدعها: إذا حدث كذب وإذا عاهد
غدر وإذا خاصم فجر وإذا أؤتمن خان». [متفق علیه].
چهار خصلت اگر در انسان باشد، منافق خالص
و واقعی است، و اگر یکی از این خصلت‌ها در او
باشد، یکی از نشانه‌های نفاق در اوست:

هنگام سخن گفتن دروغ بگویید، و اگر وعده داد به آن عمل نکند، اگر امانتی به او سپرده شد خیانت کند، در هنگام خصومت و نزاع، بد و بیراه بگویید، و اگر عهد و پیمانی با کسی ببندد، عهد خود را بشکند و خیانت کند.

بعضی از علما گویند این نفاق ممکن است به واسطه محکم بودن اسلام شخص، از بین برود ولی اگر این نفاق در آن شخص محکم و ثابت گردد، ممکن است به طور کلی از اسلام خارج شود، حتی اگر نماز بخواند و روزه بگیرد و ادعای مسلمانی کند؛ زیرا ایمان، خصلت های نفاق را نهی می کند. پس اگر نفاق در بنده مستحکم شود و چیزی نباشد که او را از آن خوی ها و خصلت ها باز دارد، آن شخص منافق خالص خواهد بود.

س ۳۳ - مرتبه دوم اسلام چیست؟

ج - ایمان مرتبه دوم اسلام است.

س ۳۴ - ایمان به چند شاخه تقسیم می‌شود؟

ج - شعب و شاخه های ایمان هفتاد و اندی است که بلندترین آن ها کلمه لا اله الا الله است و کوچک ترین آنها دور کردن و برداشتن از راه مردم، آنچه آنها را رنج و آزار می‌دهد. و شرم و حیا نیز شاخه ای از ایمان است.

س ۳۵ - ارکان ایمان چند است؟

ج - ایمان شش رکن دارد: ایمان به خدا، و فرشتگان خدا، و کتاب های خدا، و پیامبران خدا، و روز قیامت، و قضا و قدر خیر و شر.

س ۳۶ - سومین مرتبه از مراتب دین اسلام

چیست؟

ج - مرتبه سوم از مراتب اسلام، احسان و نیکی است که یک رکن دارد: این که خدا را چنان

پرستش کنی، گویی او را می‌بینی، و اگر تو او را نمی‌بینی، یقین بدان که او تو را می‌بیند.

س ۳۷ - آیا مردم پس از حشر شدن بر اعمال و کردار خود در روز قیامت، پاداش یا کیفر خواهند دید؟

ج - بلی؛ چنان که خداوند می‌فرماید: ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾. [نجم ۳۱].

[که بدکاران را به کیفر می‌رساند، و نیکوکاران را پاداش نیکوتر عطا می‌کند].

س ۳۸ - حکم کسی که بعثت را تکذیب کند چیست؟

ج - او کافر است. خداوند می‌فرماید: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُعْتَبُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾. [تغابن ۷].

[تفسیر آن در ص ۲۶ گذشت].

س ۳۹ - آیا امت و ملتی بوده که خداوند به سوی آنها پیامبری نفرستاده است تا خدای یکتا را عبادت کرده، از طاغوت دوری جویند؟

ج - هیچ امت و ملتی نبوده مگر این که خداوند پیامبری را به سوی آن ها فرستاده ؛ چنان که می فرماید: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾. [نحل ۳۶].

[و همانا ما در میان هر امتی پیغمبری فرستادیم تا به خلق ابلاغ نماید که خدای یکتا را پرستید و از بتها و طاغوت ها دوری کنید].

س ۴۰ - توحید چند نوع است؟

ج: توحید بر سه نوع تقسیم می شود:

۱ - توحید ربوبیت: توحیدی است که کفار

قریش در زمان پیامبر ﷺ به آن اقرار کردند.

خداوند می‌فرماید: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ
وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ
مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ
فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾. [یونس ۳۱].

[به مشرکان بگو: کیست که از آسمان و زمین به
شما روزی می‌دهد، و کیست که به شما چشم و
گوش عطا می‌کند، و کیست که از مرده، زنده، و از
زنده، مرده برمی‌انگیزد، و کیست که فرمانش، عالم
آفرینش را منظم می‌دارد تا مشرکان معترف شده و
گویند: قادر بر این امور، تنها خدای یکتاست. پس
به آن‌ها بگو: چرا خداترس نمی‌شوید؟].

۲ - توحید ألوهیت: اخلاص عبادت برای خدای
یگانه؛ زیرا (إله) در کلام عرب کسی است که
شایسته، سزاوار و مستحق پرستش است و می‌گفتند
که الله، إله و معبود خدایان است. با این حال برای

او، خدایان و معبودهای دیگری مانند صالحان، فرشتگان و غیر آن ها شریک می‌آوردند و می‌گفتند که خداوند به این راضی است و این معبودان نزد خدا برای ما شفاعت می‌طلبند.

۳ - توحید صفات: توحید ربوبیت و الوهیت صحیح نمی‌شود و امکان ندارد، مگر با اقرار کردن به توحید صفات. ولی کفار (قریش) از کسانی که صفات خداوند را انکار کرده اند، داناترند.

س ۴۱ - اگر خداوند به من امری کرد، چه چیز بر من واجب می‌شود؟

ج - هفت چیز واجب می‌گردد:

اول - علم، شناخت و معرفت به فرمان خداوند.

دوم - دوستی و محبت نسبت به آن عمل.

سوم - اراده انجام آن چیز.

چهارم - انجام آن عمل.

پنجم - این که آن عمل به طور صحیح انجام شود.

ششم - اجتناب و دوری از آن چه آن عمل را نابود کند.

هفتم - پایداری و استواری بر آن عمل و کردار.
 س ۴۲ - اگر انسان بداند که خداوند به توحید و یگانه پرستی امر کرده و از شرک نهی فرموده، آیا مراتب ذکر شده در بالا، شامل او می شود؟ چگونه؟
 ج - مرتبه اول - بیشتر مردم می دانند که توحید و یگانه پرستی، حق است، و شرک باطل. ولی از آن روی می گردانند و درباره آن چیزی نمی پرسند.
 و می دانند که خداوند رباخواری را حرام کرده، با این حال، از طریق ربا خرید و فروش می کنند و در مورد آن سوال نمی کنند.

و می دانند که خوردن مال یتیم حرام است، ولی

اگر به معروف باشد جایز، با این حال بر مال یتیم چیره شده و درباره آن سؤالی نمی‌پرسند.

مرتبه دوم - محبت آن چه خداوند آن را نازل کرده، و کفر کسی که از آن کراهت دارد. چنان که بیشتر مردم رسول اکرم ﷺ را دوست نداشتند بلکه به او، و به آن چه آورد، بغض ورزیدند؛ گرچه می‌دانستند که خداوند آن را نازل فرموده است.

مرتبه سوم - اراده بر انجام کار، بیشتر مردم این را دانسته و دوست دارند، ولی بر آن چیز عزم و اراده نمی‌کنند، از ترس این که زندگی و ثروتشان تغییر یابد و از بین برود.

مرتبه چهارم - انجام کار. بیشتر مردم اگر هم عزم و اراده به انجام آن کار را کردند، به دلیل تعظیم اربابشان، انجام آن کار را ترک می‌کنند.

مرتبه پنجم - بیشتر مردم، کارها را از روی

اخلاص انجام نمی‌دهند و اگر با اخلاص انجام دادند، به طور کامل و صحیح انجام نمی‌دهند.

مرتبه ششم - صالحان از نابودی عمل و کردارشان می‌ترسند.

خداوند عز و جل می‌فرماید: ﴿أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾. [حُجُرَات ۲].

و این از کمترین چیزها در زمان ماست. [که اعمال نیک تان محو و باطل شود و شما درک نکنید].

مرتبه هفتم - استوار بودن بر حق و ترس از سرنوشت و پایان بد. و این بزرگ‌ترین چیزهاست که صالحان از آن می‌ترسند.

س ۴۳ - کفر چیست و انواع آن چند است؟

ج: کفر بر دو نوع تقسیم می‌شود:

الف - کفری که انسان را از دین و دایره اسلام

خارج کند. و آن پنج نوع است:

۱ - کفر به تکذیب خدا و رسول خدا ﷺ.

خداوند می‌فرماید: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ﴾. [عنکبوت ۶۸].

[و کیست ستمکارتر از کسی که بر خداوند دروغ بندد یا حق را چون به سوی او آید، دروغ انگارد؟ آیا جایگاه کافران در جهنم نیست].

۲ - تکبر و عدم پذیرش، با توجه به علم و شناخت به آن. خداوند می‌فرماید: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾. [بقره ۳۴].

[و چون به فرشتگان گفتیم: برای آدم سجده کنید، پس (همه) سجده کردند مگر ابلیس که نپذیرفت و کبر ورزید و از کافران شد].

۳- شرک ظن و تردید به ذات خداست.

خداوند می‌فرماید: ﴿وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا . وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِن رُّدِدْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنْقَلَبًا . قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا﴾. [کهف ۳۵ - ۳۸].

[و در حالی که به خویشتن ستمکار بود به باغش در آمد. گفت: گمان نمی‌کنم که این (باغ) هیچگاه نابود شود. و گمان نمی‌کنم که قیامت بر پا شود، و اگر (هم) به سوی پروردگرم بازگردانده شوم، بی‌گمان باز گشتنی بهتر از آنها خواهم یافت. همنشینش در حالی که با او گفتگو می‌کرد به او گفت: آیا به کسی کفر می‌ورزی که تو را از خاک، آنگاه از نطفه آفرید، سپس تو را انسانی (کامل) ساخت؟ ولی من (باور دارم) که او

خداوند. پروردگار من است و کسی را با پروردگارم شریک نمی‌سازم].

۴- روی گردانی از دین.

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ﴾. [احقاف ۳].

[و کافران از آنچه هشدار یافتند روی گردانند].

۵- نفاق. خداوند عز و جل می‌فرماید: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ﴾. [منافقون ۳].

[زیرا آن‌ها ایمان آوردند، سپس کافر شدند، خدا هم مهر بر دل‌هایشان نهاد، تا هیچ درک نکنند].

یعنی با زبان ایمان آوردند، ولی با دل کافر شدند.

ب - کفر اصغر که انسان را از دین اسلام خارج

نمی‌کند و آن هم کفر نعمت می‌باشد.

خداوند سبحانه می‌فرماید: ﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ﴾. [نحل ۱۱۲].

[خداوند (در باره) شهری مثالی بیان نمود که ایمن آسوده بود، روزی‌اش به فرای از هر جا می‌رسید، آنگاه (اهلش) به نعمتهای خداوند ناسپاسی کردند، پس خداوند به (سزای) کار و کردارشان بلای فراگیر گرسنگی و ترس را به (اهل) آن چشاند].

و همچنین خداوند سبحانه می‌فرماید: ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾. [ابراهیم ۳۴].

[با این همه لطف و رحمت خدا)، باز هم انسان سخت کُفرکیش و ستمگراست].

س ۴۴ - شرک چیست و بر چند نوع است؟
 ج - بدان که توحید و یگانه پرستی، ضد شرک است و بر سه نوع تقسیم می‌شود:
 ۱ - شرک اکبر.
 ۲ - شرک اصغر.
 ۳ - شرک خفی و پنهانی.
 ۱ - شرک اکبر بر چهار نوع است:
 الف - شرک دعا و طلب غیر از خدا؛ یعنی حل مشکلات و قضای حاجت‌ها را از غیر از خدا طلب کردن.

خداوند عز و جل می‌فرماید: ﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾. [عنکبوت ۶۵].

[این مردم مشرک موقعی که به کشتی نشستند (و باد شدید وزیدن گرفت، و موج‌های کوه پیکر

کشتی را احاطه کردند، و تاریکی شب و غرش باد و خروش موج، زندگی را بر سر نشینان کشتی، تلخ کرد) آن گاه است که به اخلاص، خدا را دعا کنند و عهد می‌بندند که اگر خدا آنان را از خطر هلاکت نجات دهد، دیگر هیچ گاه گرد نافرمانی او نگردند. اما موقعی که (خدا که مهربان‌ترین مهربانان است) آنان را نجات داد و پایشان به خشکی رسید، ناگهان تغییر می‌کنند و شرک ورزند].

ب - شرک در نیت، اراده و قصد.

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ . أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾.

[هود ۱۵-۱۶].

[هر کس زندگانی دنیا و تجمل آن را خواسته باشد، (پاداش) کارهایشان را در آنجا برایشان به تمام و کمال می‌رسانیم و آنان در آنجا کاستی نبینند. اینان کسانی هستند که در آخرت جز آتش (جهنم) ندارند و آنچه در آنجا (دنیا) کرده بودند، بر باد رفته و آنچه را که انجام می‌دهند باطل است].
ج - شرک در طاعت.

خداوند سبحانه و تعالی می‌فرماید: ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾. [توبه ۳۱].

[احبار و رهبان شان را به جای خداوند، به خدایی گرفته‌اند. و (نیز) مسیح بن مریم (را به خدایی گرفته‌اند) حال آنکه فرمان نیافته‌اند مگر آنکه معبود یگانه را بندگی کنند. معبود (حقی) جز

او نیست. او از آنچه شرک می‌آورند (بس) پاک (ومنزّه) است.]

د - شرک دوستی و محبت.

خداوند می‌فرماید: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ﴾. [بقره ۱۶۵].

[و از مردم کسانی هستند که (از کُند فهمی و کودنی) همتیانی برای خدا، غیر از خدا قرار داده اند، و آنان را مانند دوستی خدا، دوست می‌دارند و کسانی که ایمان آورده اند، در دوستی خدا از آن‌ها قوی‌ترند، یعنی کافران آن همتیانی دروغین را تعظیم کرده دوست می‌دارند و مردمی که به خدا ایمان صحیح آورده اند، در این حال محبتشان برای خدا بیشتر و تعظیمشان برای خدا بیشتر از تعظیمی

است که نابخردان برای معبودان دروغین می‌کنند].

۲- شرک اصغر که آن را ریا گویند.

خداوند عز و جل می‌فرماید: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾. [کهف ۱۱۰].

[پس کسی که به لقای پروردگارش امیدوار است باید که کار پسندیده‌ای انجام دهد و در پرستش پروردگارش کسی را شریک نیاورد].

۳- شرک خفی و پنهانی.

رسول اکرم ﷺ می‌فرماید: «الشرك في هذه الأمة أخفى من ديب النملة على صفاة سوداء في ظلمة الليل». [تفسیر ابن کثیر ۵۷/۱ و غیره با سند حسن].

شرک در این امت، پنهان و مخفی تر است از راه رفتن مورچه‌های سیاه که برتخته سنگ سیاهی در تاریکی شب به حرکت افتند.

س ۴۵ - فرق بین قدر و قضا چیست؟

ج - قدر در اصل مصدر قَدَرَ است و در تقدیر که شرح و بیان است به کار رفته، همچنین بر سرنوشت موجودات و کائنات قبل از وقوع آن سرنوشت، اطلاق شده است.

اما قضا حکم الهی است که در این جهان در جریان قدرها و آن چه در لوح محفوظ نوشته شده، در حق مخلوق واقع شود و در لغت به معنای شرح و بیان و امتیاز دادن و فرق گذاشتن است.

و قضا بر حکم قاضی شرع می‌آید؛ چنان که خداوند متعال می‌فرماید: ﴿ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ﴾. [نساء ۶۵].

[و آن گاه به هر حکمی که کنی هیچ گونه شک و اعتراضی در دل نیابند].

و بر پایان یافتن چیزی اطلاق می‌شود؛ چنان که

خداوند می‌فرماید: ﴿فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ﴾. [جمعه ۱۰]. [پس آن گاه که نماز پایان یافت].
و به معنای انجام دادن کاری می‌آید؛ چنان که
خداوند می‌فرماید: ﴿فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ﴾. [طه ۷۲].

[آن چه خواهی و توانی کرد، بکن].
و بر آگاه کردن و رسیدن خبر می‌آید؛ چنان که
خداوند می‌فرماید: ﴿وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾.
[اسراء ۴]. [و به بنی اسرائیل خبر دادیم].
و بر مرگ اطلاق می‌شود؛ چنان که گفته
می‌شود: فلانی قضی؛ یعنی مُرد.
خداوند می‌فرماید: ﴿وَنَادُوا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا
رُبُّكَ﴾. [زخرف ۷۷].
[ای مالک از خدای خود بخواه تا ما را
بمی‌راند].

و بر وقوع عذاب اطلاق می‌شود.
 خداوند می‌فرماید: ﴿وَقُضِيَ الْأَمْرُ﴾. [هود ۴۴].
 [و حکم الهی انجام یافت ؛ یعنی عذاب الهی
 واقع شد].

و بر رسیدن و تمکن یافتن بر چیزی اطلاق
 می‌شود. خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَلَا تَعْجَلْ
 بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ﴾. [طه ۱۴۴].
 [ای رسول! پیش از آن که وحی قرآن تمام و
 کامل به تو برسد، در آن شتاب و عجله مکن].
 و به معنای جدا کردن و حکم شدن می‌آید.
 خداوند می‌فرماید: ﴿وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ﴾. [زمر
 ۶۹، ۷۵]. [و میان خلق حکم کنند].

[و میان اهل بهشت و دوزخ بحق حکم شود].
 و به معنای آفرینش می‌آید. خداوند می‌فرماید:
 ﴿فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ﴾. [فصلت ۱۲].

[آن گاه از خلق و آفرینش و نظم هفت آسمان فارغ شد].

و به معنای حتمی الوقوع. آن چه حتماً واقع خواهد شد.

خداوند می فرماید: ﴿وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا﴾. [مریم

۲۱]. [و این حکم حتمی پروردگار توست].

و بر امر دینی گفته می شود؛ چنان که خداوند

می فرماید: ﴿أَمْرًا أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ﴾. [یوسف ۴۰].

[و به شما بندگان امر فرمود که جز آن ذات

پاک یکتا، کسی دیگر را نپرستید].

و بر لازم و واجب شدن حکمی بین دو جدال

کننده می آید.

و به معنای به جا آوردن و گزاردن می آید.

خداوند می فرماید: ﴿فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ﴾. [بقره

۲۰۰]. [آن گاه که اعمال حج را به جا آوردید].

و قضا در همه این ها مصدر است، امر به و جواب آمد و بر آن دلالت می‌کند، والاقتضاء: علم و معرفت به چگونگی نظم و هیات و شکلی؛ چنان که گفته می‌شود: (لا أفضی منه العجب)، از تعجب تمام نمی‌شوم، الأصمعی گوید: باقی می‌ماند و فنا نمی‌شود.

س ۴۶ - آیا تقدیر و سرنوشت خیر و شر همه از طرف خداست یا خیر؟

ج - بلی، چنان که علی بن ابی طالب رضی الله عنه روایت می‌کند که: «کنّا فی جنازة فی بقیع الغرقد، فأنا النبي ﷺ، فقعد وقعدنا حوله ومعه مخرصة فنكس، فجعل ينكت بمخصرته، ثم قال: ما منكم من أحد، ما من نفس منفوسة، إلا كتب الله مكانها من الجنة والنار وإلا قد كتبت شقية أو سعيدة، فقال رجل: يا رسول الله! أفلا نتكل على كتابنا وندع العمل؟ فمن كان منا

من أهل السعادة فسيصير إلى عمل أهل السعادة وأما
 من كان منا من أهل الشقاوة، فسيصير إلى عمل أهل
 الشقاوة؟ قال: أما أهل السعادة فيسرون لعمل السعادة
 وأما أهل الشقاوة فيسرون لعمل الشقاوة، ثم قرأ:
 ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى . وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى . فَسَنِيَّ لَهُ
 لِلْإِسْرَى . وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى . وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى .
 فَسَنِيَّ لَهُ لِلْغُسْرَى﴾. [الليل ۵ - ۱۰]. [متفق
 عليه]. واللفظ للبخارى.

از علی بن ابی طالب رضی الله عنه روایت است که گفت:
 ما در قبرستان بقیع الغرقد در تشییع جنازه ای
 بودیم، پیامبر صلی الله علیه و آله آمد و نشست، ما هم اطراف او
 نشستیم، با خود چوبی (عصایی) داشت و اندوهگین
 بود، با آن عصا خط هایی بر زمین می کشید، سپس
 فرمود: هیچ کس و هیچ جانی که روح در آن
 است، نیست مگر این که جایش در بهشت و یا

دوزخ مشخص شده است و نوشته شده است که او بدبخت و یا خوشبخت است، یکی از حاضران گفت: ای رسول خدا! آیا بر آن نوشته توکل و اعتماد نکنیم و کار و عمل را بگذاریم؟ هر یک از ما از اهل سعادت باشد، خود به خود به سوی عمل اهل سعادت سوق داده می‌شود و هر کس که از اهل شقاوت و بدبختی باشد، خود به خود به طرف عمل اهل شقاوت و بدبختان خواهد رفت، آن حضرت ﷺ فرمود: اهل سعادت به سوی عمل اهل سعادت توجیه می‌شوند و اهل شقاوت به سوی اهل شقاوت توجیه می‌شوند سپس این آیه کریمه را تلاوت فرمودند:

[اما هر کس عطا و احسان کرد و خداترس و پرهیزکار شد و به نیکویی تصدیق کرد، ما هم کار او را آسان می‌گردانیم، اما هر کس بخل ورزد و از

جهل و غرور خود را از لطف خدا بی نیاز دانست و نیکویی را تکذیب نمود، پس به زودی کار او را دشوار می‌کنیم].

س ۴۷ - معنای (لا إله إلا الله) چیست؟

ج - یعنی: هیچ معبود و پروردگار به حقی مگر خدای یکتا نیست. خداوند سبحانه می‌فرماید: ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ﴾. [اسراء ۲۳].

[و خدای توحکم فرمود که جز او هیچ کس را نپرستید].

﴿أَلَّا تَعْبُدُوا﴾ در معنای هیچ معبود و ﴿إِلَّا إِيَّاهُ﴾ به معنای مگر خدای یکتا است.

س ۴۸ - چه توحیدی است که خداوند قبل از

نماز و روزه، بر بندگانش فرض نمود؟

ج - توحید عبادت. پس غیر از خدای یگانه هیچ کس دیگر را نخوان، نه پیامبر ﷺ و نه غیر از او.

خداوند می‌فرماید: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾. [جن ۱۸].

[و مساجد مخصوص خداست. پس نباید با خدا احدی غیر از او را پرستش کرده و بخوانید].
 س ۴۹ - کدام یک از این دو بهتر است:
 الف - فقیری که بر فقر و تهیدستی خود صبر و شکیبایی کند.

ب - ثروتمندی که شکرگزار باشد.

و مقدار صبر و شکیبایی چه اندازه است؟

ج - اما مساله ثروتمند و فقیر صبرکننده و شکرگزار، هر دو از بهترین و افضل مؤمنان هستند و بهترین آن‌ها با تقواترین آنان هستند؛ چنان که خداوند می‌فرماید: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ﴾. [حجرات ۱۳].

[بزرگوارترین و با افتخارترین شما نزد خدا

باتقواترین شما هستید].

اما مقدار صبر و شکر نزد علما و دانشمندان این مشهور است که: صبر، عدم بی تابی و ناله و زاری است و شکرگزاری، اطاعت از خدا به وسیله سپاس بر نعمتهای اوست.

س ۵۰ - مرا به چه چیزی توصیه می‌کنی؟

ج - تو را به آگاه بودن از توحید و یکتاپرستی و مطالعه کتاب های توحید سفارش می‌کنم؛ زیرا حقیقت خدا پرستی - که پیامبران را برای آن فرستاده شده اند - برای روشن می‌شود و حقیقت شرک - که خدا و رسول خدا ﷺ آن را حرام دانسته و از آن خبر داده اند و این که گناهان مشرک بخشوده نمی‌شود و بهشت بر مشرک حرام است و کسی که مشرک باشد، اعمال و کردار او باطل و محو خواهد شد - برای آشکار می‌گردد و نیز

اهمیت یکتا پرستی - که خداوند پیامبر ﷺ را برای آن فرستاده و با پیروی از رسول، مسلمان و از شرک و مشرکان دور خواهی بود - برایت مشخص می‌شود.

کلامی برایم بنویس که خداوند مرا نفع و بهره برساند:

اولین چیزی که تو را به آن نصیحت می‌کنم توجه کردن و روی آوردن به آن چه محمد ﷺ از نزد خداوند تبارک و تعالی آورده است، می‌باشد؛ زیرا آن چه مردم به آن احتیاج دارند، از طرف خداوند آورده است و هیچ چیزی نبوده و نخواهد بود که آن‌ها را به خداوند و بهشت نزدیک کند مگر این که به آن امر کرده است، و هیچ چیزی نبود که آن‌ها را از خداوند دور و به دوزخ نزدیک نماید، مگر این که از آن بر حذر داشته است.

پس خداوند تا روز قیامت حجت را بر خلق تمام کرده و برای هیچ کس حجت و برهانی بعد از بعثت محمد ﷺ نیست.

خداوند در باره پیامبر ﷺ و پیامبران دیگر علیهم السلام می فرماید: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا . وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا . رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِيَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾. [نساء ۱۶۳ - ۱۶۵].

[ما چنانکه به نوح و پس از او بر پیامبران وحی کردیم و (چنانکه) به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگان (او) و عیسی و ایوب و یونس و

هارون و سلیمان وحی کردیم به تو (نیز) وحی کرده‌یم و به داود زبور دادیم. و رسولانی (فرستادیم) که پیش از این داستان آنان را بر تو باز گفتیم و رسولانی که حکایت آنان را بر تو باز نگفته ایم. و خداوند (بی‌میانجی) با موسی سخن گفت. رسولانی مژده آور و بیم کننده تا برای مردم پس از (ارسال) رسولان بر خداوند حجتی (در میان) نباشد و خداوند پیروزمند فرزانه است].

پس بزرگترین چیزی که از نزد خداوند آورده و اولین چیزی که مردم را به آن امر فرموده عبادت خدای یکتایی که هیچ شریکی ندارد عبادتی که فقط و فقط برای اوست؛ چنان که خداوند عز وجل می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ . قُمْ فَأَنْذِرْ . وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ﴾. [مدثر ۱ - ۳].

[ای رسولی که خود را به لباس درپیچیده‌ای!

برخیز و مردم را پند و اندرز ده و آگاه نما و از خدا بترسان. و پروردگارت را به کبریا و بزرگی و عظمت یاد کن.]

﴿وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ﴾ یعنی، خدا را بزرگ بدان و او را با اخلاص در دین عبادت کن که او هیچ شریکی ندارد. و این، قبل از این که به نماز و زکات و روزه و حج و غیر این ها از شعایر اسلام امر شود، می باشد.

و ﴿قُمْ فَأَنْذِرْ﴾ یعنی، از شرک در عبادت خدای یگانه دوری کن. و این، قبل از این که از زنا و دزدی و رباخواری و ظلم و ستم به مردم و غیر این ها از گناهان کبیره نهی شود، می باشد.

و این قاعده از بزرگ ترین قواعد دین و واجب ترین آن هاست و خداوند مخلوقات را برای همین آفریده است؛ چنان که می فرماید: ﴿وَمَا خَلَقْتُ

الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾. [ذاریات ۵۶].

و به همین سبب، خداوند پیامبران را فرستاده و کتابهای آسمانی را نازل فرموده است؛ چنان که می‌فرماید: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾. [نحل ۳۶].

و به همین علت، مردم بین مسلمان و کافر جدایی و فرق گذاشته‌اند، پس هر کس خدا را روز قیامت با توحید و بدون هیچ گونه شرکی ملاقات نماید، وارد بهشت می‌شود و هر کس که با شرک، خدا را دیدار کند، به دوزخ خواهد رفت، حتی اگر از عابدترین و زاهدترین مردم باشد و این همان معنای (لا إله إلا الله) است؛ زیرا فقط از (إله) است که امید و آرزو و خیر و دفع شر خواسته می‌شود و فقط از او ترسیده می‌شود و فقط بر او توکل می‌شود.

دلائل التوحيد (يگانه پرستي)

٦٤

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد وآله وصحبه أجمعین.